

SLOBODA IZRAŽAVANJA I SLOBODA MEDIJA

“Svatko ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu zadržavanja mišljenja bez vanjskih pritisaka te slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg sredstva javnog priopćavanja i bez obzira na granice.”

ČLANAK 19. OPĆE DEKLARACIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

PRIČA ZA ILUSTRACIJU

“Naše je prirodno pravo koristiti se perom i jezikom unatoč opasnosti, riziku i neizvjesnosti.”

'SLOBODA MEDIJA' U RJEČNIKU FILOZOFIJE (1764.)

Kao odgovor na tragične događaje u Moskovskom kazalištu u listopadu 2002. ruski parlament je po hitnom postupku – na zahtjev predsjednika Rusije – usvojio novi zakon, prema kojem je ruska vlada ovlaštena ograničiti izvještavanje o terorističkim napadima u Rusiji...

Dr. Manorani Saravanamuttu majka je Richarda de Zoysa, novinara koji je bio otet i ubijen u Sri Lanki u veljači 1990. Dr. Saravanamuttu pokrenula je kampanju da bi obznanila istinu o ubojstvu njezina sina. Pribavila je podatke i obavijestila nadležne da pokrenu istragu o ubojstvu, ali jedini odgovor koji je ikada dobila bilo je pismo u kojem stoji: “Oplakujte smrt svoga sina. Kao majka to morate učiniti. Bilo koji drugi korak rezultirat će vašom smrću

u najneočekivanijem trenutku... Jedino vas šutnja može zaštititi.” (Jan Bauer, Jedino vas šutnja može zaštititi; Žene, sloboda izražavanja i jezik ljudskih prava, Međunarodni centar za ljudska prava i demokratski razvoj/International Centre for Human Rights and Democratic Development/1996.)

U studenom 2002. Centar za humanitarno pravo u Beogradu obavijestio je javnost da je gradonačelnik jednog grada u Srbiji otvoreno prijetio da će “ubiti i uništiti” novinara i njegovu obitelj zbog izvještavanja o njegovoj umiješanosti u mutne poslovne transakcije. Kad je članak objavljen, policija je bez ikakvog nalog privela novinara na ispitivanje. Protiv njega je također podignuta tužba za klevetu i naknadu štete.

First appeared in *Plumez chéri*, Paris, éditions du Centaure.

Pitanja za raspravu

1. Koja su ljudska prava u navedenim primjerima bila kršena i tko ih je kršio?
2. Zbog kojih razloga je moguće ograničiti slobodu izražavanja i slobodu medija?
3. Što bi trebalo učiniti da se na djelotvorniji način zaštite ove slobode?
4. Što mogu učiniti žrtve kršenja ljudskih prava?
5. Koje su obveze odgovornih novinara?

POTREBNO JE ZNATI

1. Odnos prošlog i sadašnjeg

Sloboda mišljenja i izražavanja – uključujući “slobodu primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg sredstva javnog priopćavanja i bez obzira na granice” (članak 19. Opće deklaracije o ljudskim pravima) – jedno je od temeljnih građanskih i političkih prava, koje je primjereno ugrađeno u sve instrumente koji se odnose na ljudska prava. Korijeni tog prava su u borbi za osobne slobode u 18. i 19. stoljeću, što je u to vrijeme bilo ugrađeno u europske ustave i Ustav Sjedinjenih Država. Britanski filozof *John Stuart Mill* nazvao je slobodu tiska “osiguranjem od korupcije i tiranske vlasti” (O slobodi, 1859.) To je također ustavno pravo za demokratske sustave u kojima svatko, a ne samo državljani, ima ljudsko pravo reći što misli i kritizirati vladu. U siječnju 1941. godine predsjednik Roosevelt objavio je slobodu govora i izražavanja kao jednu od četiri slobode na kojima će se temeljiti budući svjetski poredak nakon Drugog svjetskog rata. Pristup i slobodan protok informacija preko granica glavna je sastavnica otvorenog i pluralističkog društva.

“CNN-čimbenik“, kojim se bilo koji sukob unosi izravno u dnevnu sobu, promijenio je ulogu medija. Zbog važnosti javnog mnije-

Ljudska sigurnost, sloboda izražavanja i sloboda medija

“Sloboda od straha“ također podrazumijeva slobodu izražavanja vlastitog mišljenja i slobodu medija. Budući da se koncept ljudske sigurnosti također temelji na pravu pojedinca da traži i dobiva informacije i ideje bilo koje vrste, uključujući i one koje se tiču kritike vladajućih snaga, zastrašivanje novinara i nadziranje medija predstavljaju glavne prijetnje ljudskoj sigurnosti. Nove prijetnje ljudskoj sigurnosti, ali isto tako i nove mogućnosti dolaze s “novim tehnologijama“.

Nova “povezanost“ može se koristiti u obrazovne svrhe jednako kao za organizirani kriminal. Međunarodne kampanje protiv nagaznih mina i za Međunarodni kazneni sud provode se lakše, ali javljaju se novi rizici u obliku “kibernetičkog kriminala“. Kako ekonomije i usluge postaje zavisnije o novim tehnologijama, tako se razvijaju novi oblici uključenosti i isključenosti. Na primjer, Organizacija za medije u jugoistočnoj Europi sa sjedištem u Beču (SEEMO – South East Europe Media Organisation) uputila je kritike Telekomu Srbije da “ograničava“ zakup internetskih linija kako bi prisilio privatne pružatelje internetskih usluga da se koriste Internet uslugama Telekoma Srbije.

“Gospodine, ne dijelim vaše stavove, ali ću riskirati vlastiti život da biste imali pravo izraziti ih.“

VOLTAIRE (1694.-1778.)

nja mediji su postali važnim dijelom ratnog stroja, kao što se vidjelo u slučaju Kosova. “Info-ratovi“ i “info-zabava“ predstavljaju trend po kojem su informacije podređene drugim ciljevima.

Stari i novi izazovi

Sloboda informiranja, izražavanja i medija bila je osobito važna tijekom **hladnog rata**, kada ljudi u socijalističkim zemljama Istočne Europe nisu imali pristup stranim ili neovisnim novinama i časopisima. Kasnije je kineska vlada pokušala ograničiti uporabu satelitskih antena kako bi spriječila svoje građane da prate zapadnjačke kanale. I danas određene zemlje ograničavaju pristup Internetu kako bi spriječile svoje građane da pretražuju web-stranice koje one smatraju nepoželjnim.

Mediji mogu imati **dvojaku ulogu** – oni mogu omogućavati i kršiti slobodu izražavanja.

Uloga medija može biti obavještavanje o globalnim problemima, čime se jača globalna solidarnost, ali mediji isto tako mogu biti jedan od instrumenata državne propagande ili pojedinačnih i drugih interesa. Prema UNESCO-vu Povjerenstvu za kulturu i razvoj, suvremene komunikacijske tehnologije sve više otežavaju nadzor dotoka informacija, stvarajući **nove mogućnosti**, ali i **nove prijetnje**, posebno ako mediji postanu cilj napada ili političke kontrole.

Različitost i kvaliteta programa kao posljedica komercijalizacije mogu biti reducirani kako bi se postigla veća gledanost ili doprlo do većeg broja čitatelja i gledatelja koncentrirajući se na priče o seksu i kriminalu.

Glavna prijetnja slobodi medija je **koncentracija medija**, na lokalnoj i na globalnoj razini. Stoga u mnogim zemljama i Europskoj uniji postoje zakoni protiv koncentracije medija kako bi se osigurao medijski pluralizam.

Novi, sofisticiraniji izazovi za slobodu informiranja i medija rezultat su **tehnologijskog razvoja** kao što je širenje satelitskih komunikacija i pojačani pristup Internetu. Vrlo često države pokušavaju ograničiti pristup **novim medijima** zbog suprotnih gledišta ili sa-

držaja za koje se boje da su protiv njihovih nacionalnih politika, a tiču se temelja religije i morala. Budući da postoji mnoštvo web-stranica koje nude rasističku i ksenofobičnu propagandu ili dječju pornografiju, takva zabrinutost doista nije uvijek neopravdana. Ipak postavlja se pitanje kako održati krhku ravnotežu između slobode izražavanja i legitimne zaštite interesa demokratskih država. S obzirom na bezgraničnu prirodu Interneta, odgovore je moguće pronaći uglavnom na međunarodnoj razini. Konvencija o kibernetičkom kriminalu Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (*Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD*) već je osudila dječju pornografiju te pokušala proširiti nacionalnu odgovornost jednako kao i međunarodnu suradnju u području kaznenog gonjenja; u tijeku je rad na dodatnom protokolu koji se bavi rasističkom i ksenofobičnom propagandom. Konvencija još nije stupila na snagu.

UN-ovi Sastanci na vrhu o informacijskom društvu održani u Ženevi 2003. i Tunisu 2005. bavili su se još jednim važnim pitanjem: uključenošću i isključenošću u doba komunikacije, također nazvanim *“digitalnim dobom”*. Glavni je cilj razviti akcijski plan premošćenja digitalnog jaza znanja između *onih koji “imaju”* i *onih koji “nemaju”* pristup informacijskim i komunikacijskim tehnolo-

gijama. Budući da se takozvana digitalna podjela na Sjever i Jug dramatično širi (ali i unutar Sjevera gdje ruralna i manje prosperitetna područja značajno zaostaju), doista je krajnje vrijeme da se iznađe globalni pravac djelovanja. Na slobodu izražavanja presudno utječe nedostatak pristupa informacijskoj infrastrukturi, jer rastuća važnost Interneta omogućuje da se pronađu ili prošire ideje što nije tako lako moguće u bilo kojem drugom mediju.

U svakom slučaju, potrebno je istaknuti da **nema slobode bez odgovornosti** i da neograničene slobode mogu voditi u kršenja drugih ljudskih prava, kao što je pravo na privatnost. Ali ograničenja prava vlade moraju opravdati legitimnim razlozima, koje javnost i, u krajnjoj nuždi, institucije pravosuđa moraju moći provjeriti.

2. Sadržaji i prijetnje

Sloboda izražavanja zapravo je okvir koji sadrži nekoliko elemenata, kao što je sloboda informiranja i sloboda tiska te medija općenito. Temelji se na slobodi mišljenja i istinski je s njom povezana. Njena očitovanja protežu se od osobnog izražavanja mišljenja do institucionalne slobode medija. Sloboda

mišljenja je apsolutno građansko pravo, dok je sloboda izražavanja političko pravo, koje može biti podvrgnuto određenim ograničenjima.

Sloboda izražavanja dvostruko je pravo u smislu slobode priopćavanja, tj. izražavanja mišljenja i ideja bilo koje vrste, te slobode da se traže i primaju informacije i ideje, u bilo kojem obliku – izgovorene, napisane ili tiskane, u formi umjetničkog djela, ili u bilo kojem mediju, uključujući nove tehnologije. Granice ne bi trebale zaprječivati to pravo. U skladu s time, sloboda izražavanja sastavni je dio “*prava na komunikaciju*”. Deklaracija o ovom pravu trenutno se izrađuje, no budući da se radi o kompilaciji već postojećih ljudskih prava (kao što je, pored slobode izražavanja, pravo na slobodu misli, savjesti i vjere, pravo na sudjelovanje u kulturnom životu i pravo na privatnost), a ne o novom pravu samom po sebi, koncept još nije do kraja jasan.

Određeni **elementi** prava na izražavanje također su **povezani s drugim ljudskim pravima**, kao što je:

- pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (članak 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima) Modul Vjerske slobode

Glavni elementi slobode izražavanja su:

- sloboda da se ima mišljenje bez mijenjanja (sloboda mišljenja)
- sloboda da se traže, primaju i daju informacije i ideje (sloboda govora, sloboda informiranja)
 - govorom, pisanjem ili tiskanjem, u formi umjetničkog djela
 - putem bilo kojeg medija (sloboda medija)
 - bez obzira na granice (sloboda međunarodnog komuniciranja).

IZVORI:

ČLANAK 19. OPĆE DEKLARACIJE O LJUDSKIM PRAVIMA; ČLANAK 19. MEĐUNARODNOG PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA; ČLANAK 10. EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA; ČLANAK IV. AMERIČKE DEKLARACIJE O PRAVIMA I DUŽNOSTIMA ČOVJEKA; ČLANAK 13. AMERIČKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA; ČLANAK 9. AFRIČKE POVELJE O LJUDSKIM PRAVIMA I PRAVIMA NARODA.

- pravo autora na korist od zaštite moralnih i materijalnih interesa koji proizlaze iz bilo kojeg znanstvenog, literarnog ili umjetničkog proizvoda, tj. autorsko pravo (članak 15. (2) Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima)

- u odnosu na pravo na obrazovanje (članak 13. Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima), iz prava na izražavanje proizlaze **akademske slobode** i autonomija kojom institucije visokog obrazovanja štite te slobode.

Glavna kvalifikacija slobode izražavanja sadržana je u članku 20. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji zabranjuje **ratnu propagandu** i bilo kakvo zaganjevanje **nacionalne, rasne ili vjerske mržnje** kojom se potiče diskriminacija, neprijateljstvo i nasilje. Država ima obvezu nacionalnim zakonodavstvom provesti te zabrane.

 Modul Nediskriminacija

Kršnja prava, prijetnje i rizici

U praksi smo svjedoci široke rasprostranjenosti kršenja temeljnih ljudskih prava ograničenjem slobode izražavanja i medija u mnogim zemljama svijeta, kao što se vidi iz godišnjih izvješća *Amnesty Internationala* ili *Human Rights Watcha*. Prema *Reporterima bez granica*, 31 novinar bio je ubijen i 489 ih je bilo u zatvoru zbog izvršavanja svojih dužnosti u 2001. Organizacija *Reporteri bez granica* je stoga predložila posebne legalne instrumente, kao što je *Povelja za sigurnost novinara na radu u ratnim zonama i opasnim područjima*.

“*Rat protiv terorizma*” nakon 11. rujna 2001. donio je nove prijetnje slobodi informiranja od strane različitih vlada. Naprimjer, udruženje pisaca, PEN, u tom smislu je pokrenulo pregled američkog Zakona o rodoljublju. Međutim, sloboda izražavanja i medija može također biti zloupotrijebljena za poticanje mržnje i sukoba, što je *Međunarodna helsinška federacija* za ljudska prava dokumentirala u svojoj publikaciji *Govor mržnje u balkanskim zemljama*.

Postoji prijetnja **cenzurom**, koja se javlja u obliku državne cenzure ili cenzure ekonomskim ili drugim sredstvima. To može značiti da članci mogu biti objavljeni nakon što ih odobri autoritet kao što je bila praksa u većini socijalističkih zemalja Istočne Europe prije kraja hladnog rata 1989. To također može značiti da ekonomski interesi mogu spriječiti objavljivanje određenih mišljenja, naprimjer ako vojna industrija zabranjuje članke koji izražavaju kritičan stav prema ratu.

Cenzura se također može pojaviti kroz **auto-cenzuru**, kada novinar ili medijski direktor već uzima u obzir političke ili druge interese. Konačno, odluka da se objavi ono što se “šika da se tiska” može isključiti informacije za koje se drži da ih nije oportuno objaviti, stavove manjina ili ono što se dobro ne prodaje.

Odluke što objaviti često su sporne. **Kodeks dobre prakse** može dati smjernice. S druge strane, svrha **medijskog pluralizma** je osigurati da se različiti stavovi čitaju, čuju i vide.

Opravdana ograničenja prava

Prema članku 29. Opće deklaracije o ljudskim pravima prakticiranje prava i sloboda za sve može biti ograničeno pod uvjetima određenim zakonom, osobito “*zbog osiguranja priznavanja i poštivanja prava i sloboda drugih...*” Članak 19. (3) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima podsjeća da prava koja se navode u Paktu nose **posebne dužnosti i odgovornosti**. To pokazuje da je sloboda izražavanja i medija vrlo osjetljivo pravo, kojim se mora upravljati s primjerenom skrbi. Dužnosti i odgovornosti nisu utvrđene, one se obično navode u kodeksima profesionalne etike ili nacionalnom zakonodavstvu, koje naravno ne smije ograničiti sadržaj ljudskih prava. Tipične dužnosti i odgovornosti odnose se na dužnost objektivnog informiranja, tj. traženje istine ili barem dozvoljavanje različitog mišljenja itd.

Neke odgovornosti podudaraju se s razlozima za **ograničavanje** slobode izražavanja, za

razliku od slobode mišljenja, koja **nema legitimnih ograničenja**.

Prema članku 19. (3), moguća su tri tipa ograničenja, uz uvjet da su propisana zakonom i da ih se drži nužnima za:

- poštivanje prava i ugleda drugih,
- zaštitu nacionalne sigurnosti ili javnog reda,
- zaštitu javnog zdravlja i morala.

Prema pravnoj interpretaciji pravila, ograničenja prava treba tumačiti restriktivno, tj. glavno pravo ne bi trebalo oslabiti, a ograničenja ne bi trebala biti veća nego što je nužno da bi se zaštitila prava drugih i spomenutih javnih dobara.

U **članku 10. Europske konvencije o ljudskim pravima**, popis mogućih ograničenja je čak duži, no i jasniji. Navodi se da prakticiranje slobode izražavanja može biti predmet “*uvjeta, ograničenja ili kazni propisanih zakonom i u skladu s potrebama demokratskog društva*”. Takva ograničenja mogu biti opravdana radi:

- “*interesa nacionalne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira,*
- *spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala,*

- zaštite ugleda ili prava drugih,
- sprječavanja odavanja povjerljivih informacija,
- očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.”

Nijedno drugo pravo nema toliki popis razloga za iznimke. Međutim, da bi se legitimiralo ograničenje prava trebaju biti ispunjena dva glavna **preduvjeta**. Iznimke moraju biti:

- propisane zakonom i
- u skladu s potrebama demokratskog društva.

“*Propisano zakonom*” znači da ograničenje mora biti regulirano aktom parlamenta, a ne izvršnom odlukom vlade. Od osobite važnosti je kvalifikacija “*u skladu s potrebama demokratskog društva*”. To povezuje slobodu izražavanja i medija s konceptom otvorenog i pluralističkog društva vođenog demokratskim sredstvima. Europski sud za ljudska prava vrlo je strog u vezi s tim zahtjevima, kao što se vidi iz tzv. **Lingens slučaja**. Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu je 1986. odlučio da političar mora prihvatiti višu razinu kritike nego obična osoba i ne može ušutkati novinara pozivajući se na potrebu zaštite svog ugleda. Shodno tome, zakoni o **kleveti**, koji dozvoljavaju progon novinara koji kritiziraju osobe na javnim funkcijama, moraju se uskladiti sa slobodom tiska.

3. Primjena i praćenje

Postoji velika raznolikost instrumenata i postupaka za primjenu ljudskog prava na slobodu izražavanja i pripadajućih mu prava. Prvo je obveza država da ugrade slobode u nacionalno zakonodavstvo i osiguraju pravne lijekove za navodna kršenja. Shodno tome, pravo se može naći regulirano u većini ustava kao sastavni dio temeljnih prava i sloboda. Minimum standarda proizlazi iz međunarodnih obveza na globalnoj i ako postoji, na regionalnoj razini.

Različiti zakoni i pravila kojima se reguliraju **mediji i komunikacije** također su vrlo važni. Njima se nadalje specificiraju pravo i njegova ograničenja u svakodnevnoj praksi, a u skladu s međunarodnim obvezama i nacionalnim ustavnim zakonodavstvom. Moguće je uspostaviti **nacionalno tijelo za praćenje** koje regulira medije – kao što su vijeća za tisak ili medije – najčešće sastavljena od eksperata i/ili predstavnika civilnog društva. Da bi se regulirao sektor medija, osigurali standardi kvalitete i stimuliralo natjecanje, država može objaviti **licence**, koje moraju biti dostupne na osnovi nediskriminacije.

Udovoljavanje standardu praćenja od strane države zadaća je nekoliko nadzornih meha-

nizama ili mehanizama za praćenje. Naprimjer, prema Paktu o građanskim i političkim pravima UN-a države imaju obvezu podnositi **nacionalno izvješće** u redovitim razmacima (svakih pet godina) o provođenju svojih obveza, koje su predmet razmatranja Odbora o građanskim i političkim pravima UN-a. Odbor je dao tumačenje članka 19. u svojem Općem komentaru br. 10 iz 1983. Odbor također može zaprimati **komunikacije**, tj. tužbe pojedinaca, ako je određena država ratificirala prvi Opcijski protokol Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima iz 1966. (104 od 149 država do kraja 2002.).

Regionalni mehanizmi za praćenje, kao što su međuamerički i afrički sustavi, omogućuju komunikaciju pojedinaca s komisijama koje mogu davati zaključke ili preporuke. U slučaju europskog i međuameričkog sustava sudska presuda je obvezujuća za države te može odrediti i naknadu štete. K tome, postoji “*procedura praćenja od strane Vijeća ministara*”, koja, između ostalog, također pokriva slobodu izražavanja i informiranja u zemljama članicama.

Sve konvencije također predviđaju mogućnost “*državnih tužbi*”, što se rijetko koristi.

Pored postupaka temeljenih na konvencijama, postoje također takozvani postupci temeljeni na poveljama, kao što su izvješća **Posebnog izvijestitelja za promicanje i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja**, koji izvješćuje UN-ovu Komisiju za ljudska prava o stanju slobode izražavanja diljem svijeta i daje primjedbe, preporuke i komentare o različitim elementima tog ljudskog prava.

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS/OSCE) postavila je za svojih 35 zemalja članica 1997. godine **Predstavnik za slobodu medija**. Njegova je zadaća pratiti razvoj u području medijskog sektora u zemljama članicama u svrhu promicanja slobodnih, neovisnih i pluralističkih medija, koji su od presudne važnosti za slobodno i otvoreno društvo i odgovorni sustav vlasti, utemeljen na međunarodnim obvezama i standardima OESS-a usvojenim na nizu konferencija i sastanaka eksperata počevši od Helsinškog završnog dokumenta iz 1975.

Uloga strukovnih udruženja i drugih nevladinih organizacija

Strukovna udruženja kao Međunarodna federacija novinara, Međunarodni novinski institut (*International Press Institute, IPI*), Međunarodni PEN ili Međunarodno udruženje nak-

ladnika (*International Publisher Associations, IPA*) imaju sveobuhvatne informacije o stanju slobode medija u različitim zemljama ili regijama svijeta i podržavaju svoje članove u borbi protiv ograničenja slobode medija. Oni upozoravaju na situacije gdje su te slobode zanemarene, osuđuju ograničenja, započinju kampanje, upućuju hitne pozive na djelovanje i pripremaju izvješća o određenim problemima kao što su koncentracija medija, državne tajne i transparentnost u skladu s pravilima slobode informiranja, ili korupcija. U njihovu radu podupiru ih nevladine organizacije specijalizirane za zaštitu slobode tiska i medija poput *Članka 19* ili *Reportera bez granica* (vidjeti popis institucija u *Dodatnim izvorima*), jednako kao nevladine organizacije za opća ljudska prava poput organizacije *Amnesty International* ili *Međunarodnog vijeća za politiku ljudskih prava (International Council on Human Rights Policy)*. Nadalje, surađuju s međunarodnim organizacijama i njihovim posebnim institucijama kao što je UN-ov Posebni izvijestitelj za slobodu izražavanja i OESS-ov Predstavnik za slobodu medija.

Međunarodna tijela za praćenje ili strukovna udruženja i nevladine organizacije gotovo uvijek imaju za cilj **sprječavati** kršenja ljudskih prava kojima se bave, pretjerano stroge kazne za klevetu i prakse kojima se može ušutkati kritičke novinare.

4. INTERKULTURALNA GLEDIŠTA I KONTROVERZNA PITANJA

Kulturne različitosti vode pluralizmu u primjeni prava. U Europi i drugim dijelovima svijeta stav prema govoru mržnje kojim se napada dostojanstvo određene grupe, razlikuje se od stava prema toj pojavi u SAD-u. Europa ne tolerira zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, osobito antisemitizma, nacističke propagande ili negiranje holokausta, ili drugih oblika desnog ekstremizma, dok su te pojave u Sjedinjenim Državama barem djelomično zaštićene slobodom izražavanja (Prvi amandman) u Ustavu.

Ponekad **tanane razlike** mogu se vidjeti u slučaju *Jersild protiv Danske* Europskog suda za ljudska prava, kada je Sud ustanovio da je kažnjavanje novinara, koji je objavio intervju s mladim rasistima navodeći rasističke izjave, bilo kršenje slobode informiranja iz članka 10. Europske konvencije o ljudskim pravima, dok isti taj članak ne pruža zaštitu onima koji su davali rasističke izjave.

Prema “načelu slobodne procjene države” (*margin of appreciation-doctrine*) Europskog suda za ljudska prava, također postoji prostor za razlike između europskih država. To

je od osobite važnosti za zaštitu morala s obzirom na govor, pisanje ili emitiranje koji se smatraju pornografskim. Pitanje društvene norme ponašanja ili zaštite maloljetnika, jednako kao i drugih osjetljivih sadržaja, ostavljeno je državama, koje za tu svrhu obično osnivaju neovisna tijela koja izrađuju smjernice za medije.

Također postoje standardi u pogledu javne kritike političara ili vjerskih institucija. Naprimjer, ono što neki smatraju **umjetničkom slobodom** drugi drže bogohuljenjem. Shodno tome, sloboda izražavanja i medija je vrlo osjetljivo pravo koje mora poštivati određena ograničenja, ali također mora biti zaštićeno od nastojanja države i utjecajnih osoba da ušutkaju kritiku na vlastiti račun.

U **azijskim zemljama** ozbiljna ograničenja slobode izražavanja i medija dugo su bila opravdavana potrebom da se održi stabilnost zemlje kojoj prijete *“neodgovorno izvještavanje”* tiska čime se potiče politički sukob. Međutim, na **ASEM seminaru** održanom 2000., koji se bavio pitanjem euro-azijskog dijaloga, zaključeno je da vlade imaju tendenciju pretjerano reagirati i na taj način ograničiti slobodu medija više nego što je potrebno. Utvrđeno je da su zajednički problemi koncentracije medija ili nedostatak neovisnosti novinara mnogo veći od regionalnih razlika.

“Govoriti nije lako, šutjeti je opasno.”

POSLOVICA; IZVOR: CUN CA KI CA, KALILU TERA, ABIDJAN: IZDANJE EDILIS, 2002.

U slučaju spora, odgovornost je na neovisnom sudstvu da odredi tanku liniju razgraničenja između slobode izražavanja i drugih medijskih sloboda s jedne strane, i legitimnih ograničenja za dobro stabilnosti demokratske države i moralnog integriteta osobe, koja su postala predmetom neopravdanih optužbi u medijima, s druge strane.

Naprimjer, u Banjoj Luci u **Bosni i Hercegovini** nekoliko godina nakon završetka građanskog rata novine su objavile popis osoba optuženih da su počinili ratne zločine. Vlasti su legitimno zabranile objavljivanje tog popisa zbog opasnosti da bi navedene osobe, koje (još) nisu bile službeno optužene, mogle postati predmetom osobne osвете.

U sporu 'Projekt za ustavna prava, organizacije za građanske slobode i Agenda za prava medija protiv Nigerije' (*Constitutional Rights Project, Civil Liberties Organisations and Media Rights Agenda v. Nigeria*) **Afrička komisija za ljudska prava i prava naroda** morala se

baviti slučajem kada je vojni režim u Nigeriji naredbom zabranio novine, što je bilo usmjereno protiv oporbe. Komisija je zaključila:

“Naredbe poput ove predstavljaju ozbiljnu prijetnju pravu javnosti da dobije informacije koje nisu u skladu s onim što bi vlada voljela da javnost zna. Pravo da se dobiju informacije je važno: članak 9. (Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda) izgleda ne dozvoljava derogaciju bez obzira na predmet informacije ili mišljenja i bez obzira na političku situaciju u zemlji. Stoga Komisija zaključuje da je zabrana novina kršenje članka 9. (1).”

(Trinaesto izvješće o radu Afričke komisije o ljudskim pravima i pravima naroda, 1999.-2000., Aneks V., paragraf 38.)

S obzirom na mjere poduzete protiv novinara nakon državnog udara u Gambiji **Afrička komisija** je zaključila:

“Zastrašivanje i uhićenje ili pritvor novinara zbog objavljenih članaka i postavljenih pitanja uskraćuje ne samo novinarima njihovo pravo na slobodno izražavanje i širenje vlastitog mišljenja, već i javnosti pravo na informacije. Ovakva djela su jasno kršenje odredbe članka 9. Povelje.”

(Trinaesto izvješće o radu Afričke komisije o ljudskim pravima i pravima naroda, 1999.-2000., Aneks V., paragraf 65.)

KRONOLOGIJA

- 1948.** Opća deklaracija o ljudskim pravima
- 1966.** Pakt o građanskim i političkim pravima UN-a
- 1978.** UNESCO-va Deklaracija o temeljnim načelima doprinosa masovnih medija učvršćenju mira i međunarodnog razumijevanja, promicanju ljudskih prava i suzbijanju rasizma, apartheida i poticanja rata
- 1983.** Opći komentar članka 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima UN-ova Odbora za ljudska prava
- 1993.** UN-ov Posebni izvjestitelj za zaštitu i promicanje prava na slobodu mišljenja i izražavanja
- 1999.** Rezolucija (1999/36) Komisije za ljudska prava o slobodi mišljenja i izražavanja
- 2003.** Svjetski sastanak o informiranju, prvi dio, Ženeva
- 2005.** Svjetski sastanak o informiranju, drugi dio, Tunis

DOBRRO JE ZNATI

1. ULOGA SLOBODNIH MEDIJA ZA DEMOKRATSKO DRUŠTVO

“Informacije su kisik za demokraciju.”

ČLANAK 19.
(MEĐUNARODNA NEVLADINA
ORGANIZACIJA SA SJEDIŠTEM U
LONDONU)

Medijski pluralizam prijeko je potreban element pluralističke demokracije. Važnost vladavine medija kao takozvane “četvrte vlasti”, pored zakonodavne, izvršne i sudbene, od novinara i vlasnika medija ujedno zahtijeva posebnu brigu i odgovornost da se zbog slobode medija ne krše prava drugih.

 Modul Demokracija

Koliko je neko društvo slobodno lako se može odrediti prema tome kolika je sloboda tiska i medija u njemu. Prvi korak koji autoritarne vlade ili diktature obično poduzimaju je ograničenje ili ukidanje slobode izražavanja i medija.

Za obnovu i rehabilitaciju demokratskih društava nakon rata i sukoba od najveće važnosti je pluralistički medijski sustav, koji

“Središnja je uloga medija u demokraciji informirati javnost i promatrati postupanje u javnim poslovima bez straha od progona, tužbe ili zabrane.”

KEVIN BOYLE, SUOSNIVAČ ČLANKA
19. U: OGRANIČENJA SLOBODE
IZRAŽAVANJA, 2000.

djeluje na temelju poštivanja i tolerancije drugih mišljenja suzdržavajući se od poticanja mržnje i nasilja.

To zahtijeva primjereni pravni okvir kojim se osigurava neovisnost javnih medija i pluralizam među privatnim medijima te prate aktivnosti medija s obzirom na standarde objektivnosti, pravednosti i doličnosti.

2. MEDIJI I MANJINE

Manjine se često suočavaju s problemom pristupa medijima i raspoloživošću medija na vlastitom jeziku. U Europi postoje posebni obvezujući standardi koji proizlaze iz članka 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članka 10. Europ-

ske konvencije o ljudskim pravima, a nalaze se u članku 9. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe iz 1995. U skladu s tim, osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama također imaju pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. Vlasti moraju poštivati njihovu slobodu da traže, primaju ili dijele informacije ili ideje na manjinskim jezicima bez obzira na granice. Vlade moraju osigurati da osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama ne budu diskriminirane u pristupu medijima, već bi im mediji trebali biti pristupačni. Te osobe ne smije se sprječavati da stvaraju vlastite tiskane medije i u skladu sa zakonom, vlastite elektronske medije. Daljnji standardi postoje u okviru OEES-a. Situacija je, međutim, često problematičnija kad su u pitanju nove manjine nastale migracijom. Nasuprot nacionalnim ili "starim" manjinama, ove manjine obično nemaju nikakva zakonski utemeljena prava koja im osiguravaju pristup medijima. To posebno zabrinjava kad se uzme u obzir ksenofobični način na koji ih se ponekad prikazuje u konvencionalnim medijima, a njihove mogućnosti da ih demantiraju su ograničene.

Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima Vijeća Europe iz 1992. u članku 11. obvezuje države stranke da primjerenom omogućе ponudu programa koji bi se emitirali na regionalnim ili manjinskim jezi-

cima, ili da osiguraju, potaknu i/ili omogućе otvaranje barem jedne radio postaje i jednog televizijskog kanala na regionalnim ili manjinskim jezicima.

3. SLOBODA MEDIJA I GOSPODARSKI RAZVOJ

Sloboda medija i gospodarski razvoj su tako usko povezani kao što su povezani sloboda i strah te sloboda i siromaštvo. Međuovisnost i nedjeljivost svih ljudskih prava, što zahtijeva cjeloviti pristup ljudskim pravima općenito, moguće je također sagledati kao važnost slobode izražavanja i slobode medija za gospodarski razvoj, nadilaženje siromaštva i omogućavanje temeljnih socijalnih i gospodarskih prava ljudi. Bez medijskog izvještavanja nedostaci pristupa resursima ili njihova preraspodjela i korupcija mogli bi proći nezamijećeni.

"... nikada nije bilo stvarne bijede u zemlji s demokratskim oblikom vlasti i relativno slobodnim tiskom."

AMARTYA SEN, DOBITNIK NOBELOVE NAGRADE ZA EKONOMIJU

"Kad se objavi rat, istina je prva žrtva."

ARTHUR PONSONBY, BRITANSKI POLITIČAR, 1871. – 1946.

"Riječi prve ubijaju, meci tek kasnije."

ADAM MIHNIK, POLJSKI PISAC

4. RATNA PROPAGANDA I ZAGOVARANJE MRŽNJE

Prema članku 20. (1) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima svako propagiranje rata mora biti zabranjeno zakonom. Sukladno tome, zaključeno je da mediji snose dio odgovornosti za ratove u bivšoj Jugoslaviji budući da su propagirali rat i poticali na mržnju i etničko čišćenje.

Utvrđeno je da je emitiranje Radio *Mille Collinnes* imalo glavnu ulogu u nasilju u Ruandi 1994., tijekom kojeg je ubijeno više od milijun ljudi. "Ne ubijaj te žohare metkom, sasijeci ih mačatom na komadiće" jedna je od izjava koje su emitirane na radiju,

pozivajući Hutue da zakolju Tutsije i one Hutue koji su simpatizirali ideje Tutsija. Samu radio-postaju osnovali su 1993. članovi obitelji Habyarimana, predsjednika Hutua, čija je smrt bila jednim od glavnih povoda za početak genocida. Većina novinara Radio Mille Collinesa odgovornih za ratno huškanje bili su nakon krize uhićeni.

Svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koja potiče diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, mora se zakonom zabraniti.

Članak 20. (2) MEĐUNARODNOG PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA

5. DOBRA PRAKSA

- UNESCO je inicirao Svjetski dan slobode tiska (*Worlds Press Freedom Day*) koji se obilježava 3. svibnja te Svjetsku nagradu za slobodu tiska (*Worlds Press Freedom Price*).
- Projekt o ratnim zločinima (*Crimes of War Project*) okuplja novinare, pravnike i sveučilišne profesore kako bi se podigla svijest o međunarodnom humanitarnom pravu među medijima, vladama i nevladi-

nim organizacijama za ljudska prava i humanitarno pravo (www.crimesofwar.org).

- U slučaju Bosne i Hercegovine uspostavljeno je neovisno Povjerenstvo za medije, kasnije nazvano Agencija za reguliranje medija (*Communication Regulation Agency – CRA*), koja putem svog vijeća i izvršnog odbora za primjenu prati provođenje standarda sadržanih u njezinom Kodeksu emitiranja. Također je nadležna za davanje koncesija. Pučki pravobranitelji za Bosnu i Hercegovinu 2001. izvijestili su o praćenju tog procesa i u nekoliko slučajeva intervenirali s obzirom na transparentnost i jednake uvjete za sve koji su se prijavili na natječaj. Agencija je prihvatila te preporuke koje su imale pozitivan utjecaj i na javnost i na novinare.
- Na inicijativu Republike Austrije Vijeće Europske unije je 29. svibnja 2000. donijelo odluku o mjerama koje se trebaju poduzeti u borbi protiv dječje pornografije na Internetu.

6. SLOBODA MEDIJA I OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA

“U novinarstvu postoji ozbiljan nedostatak znanja što su to ljudska prava. Mnogi novinari

– kao mnogi političari i drugi koji rade u javnim službama – nisu upoznati s Općom deklaracijom o ljudskim pravima i međunarodnim ugovorima i mehanizmima ljudskih prava. Često ne razumiju razliku između zakona o ljudskim pravima i humanitarnog prava. Rezultat toga je da se ljudska prava često pogrešno smatra relevantnima jedino kad se izvješćuje o sukobu.”

IZVOR: MEĐUNARODNO VIJEĆE O POLITICI LJUDSKIH PRAVA, NOVINARSTVU, MEDIJIMA I IZAZOVIMA IZVJEŠTAVANJA O LJUDSKIM PRAVIMA, 2002.

Međunarodno udruženje nakladnika (*International Publishers Association, IPA*), koje predstavlja 78 institucija u 65 zemalja, u svojem izvješću o UN-ovu Desetljeću obrazovanja za ljudska prava istaknulo je važnost aktivnosti za osvještavanje u vezi sa slobodom izražavanja i slobodom tiska.

IZVOR: IZVJEŠĆE UN-OVA VISOKOG POVJERENIKA ZA LJUDSKA PRAVA O PROVOĐENJU UN-OVA DESETLJEĆA OBRAZOVANJA ZA LJUDSKA PRAVA, E/CN.4/2003/100.

ODABRANE AKTIVNOSTI

7. TRENDОВИ

Mediji i Internet

Prema UN-ovu Izvješću o ljudskom razvoju iz 2001., Internet se eksponencijalno razvio zadnjih deset godina, od 16 milijuna korisnika 1995. do 400 milijuna 2000. U 2005. više od 1 milijarde ljudi koristit će Internet. Taj porast World Wide Web-a ima važan utjecaj na medije, nudeći raznolikost novih mogućnosti i novinarima i nakladnicima. Sada čak i manje medijsko poduzeće ima mogućnost doseći globalnu javnost. Državnu kontrolu i cenzuru može se lakše izbjeći.

Rast medija u zemljama u razvoju

Tijekom posljednjih trideset godina tiraža se dnevnog tiska u zemljama u razvoju više nego udvostručila; 1996. naklada je bila 69 primjeraka na 1.000 stanovnika – u usporedbi s 1970. kada je iznosila 29 primjeraka. U usporedbi s razvijenim zemljama, gdje broj ljudi koji čitaju dnevne novine lagano pada s 292 na 1.000 stanovnika u 1970., na 226 na 1.000 stanovnika u 1996., taj podatak nije u potpunosti zadovoljavajući, ali je značajan. Pojačani pristup stvara novo i djelotvornije “tržište ideja” na kojem je dostupna mnogo šira raznolikost mišljenja i pogleda. Informacije se mogu lakše objaviti i pronaći, što omogućuje stabilne temelje za demokratske strukture i dobro vođenje.

I. AKTIVNOST: Naslovnica

I. DIO: UVOD

Ovo je igra uloga grupe suradnika koji rade naslovnicu novina spremnih za tisak. Sudionici će raspravljati o pitanjima cenzure, stereotipa i objektivnosti u medijima.

Vrsta aktivnosti: igra uloga

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O IGRI ULOGA

Ciljevi i zadaci:

- Razmisliti o medijima i njihovu pristupu pitanjima ljudskih prava.
- Istražiti i promisliti o senzacionalizmu, stereotipima i objektivnosti u medijima.
- Prepoznati mehanizme cenzure i problema slobode izražavanja i medija.

Ciljna grupa: mladi i odrasli

Veličina / organizacija grupe: 8 do 25

Trajanje: oko 90 minuta

Priprema:

Odaberite naslovnice lokalnih ili međunarodnih novina.

Potrebne vještine: komunikacijske vještine, analitičko i kritičko mišljenje

III. DIO POSEBNE INFORMACIJE O IGRI ULOGA

Izvedba igre uloga:

- Objasnite da se radi o simulaciji radne grupe o slobodi tiska i njezinim granicama te da će to biti emitirano na lokalnoj TV postaji.

Obavijestite sudionike da će se rasprava temeljiti na nekim naslovnicama koje ste donijeli za bolju ilustraciju mišljenja te ih pokažite.

Odredite grupu od četiri osobe za igru uloga:

- Aktivist za ljudska prava: On/a će naglasiti dvostruki karakter medija. S jedne strane, mediji izvješćuju o kršenjima ljudskih prava, a s druge pak strane i sami krše ljudska prava šireći neistinite tvrdnje ili potičući mržnju. Aktivist će potkrijepiti svoju izjavu primjerima priča prikazanih na naslovnici.
- Novinar: On/a će se zalagati za ljudsko pravo na slobodu izražavanja i slobodu

medija. On/a će govoriti o potrebi slobodnog izvješćivanja medija i poduprijet će svoje mišljenje pričama prikazanim na naslovnica. Što bi bilo da ljudi uopće nemaju priliku pročitati takve priče? Novinari imaju obvezu istraživati i održati svoje čitateljstvo obaviještenim.

- **Državni predstavnik za reguliranje medija:** On/a će jasno istaknuti ograničenja slobode izražavanja i medija. Ona se javljaju kada su te slobode u sukobu s drugim pravima kao što je pravo na privatnost. On/a će podsjetiti na odgovornosti države kao zaštitnika i na posebnu ulogu pojedinih autoriteta kao što su predsjednik države, vjerski vođe, vladajuća stranka ili policija.
- **Moderator:** On/a će voditi raspravu o slobodi tiska i postavljati pitanja sudionicima. Osvrnut će se na prikazane naslovnice da bi se lakše došlo do konkretnih odgovora.

Sada postavite sudionike zajedno u krug i pustite moderatora da započne raspravu. On/a treba završiti raspravu nakon 30 minuta.

Povratna informacija:

Neka se svi zajedno okupe. Sada se osvrnite na igru uloga postavljajući pitanja za raspravu:

- Što mislite koji je glavni problem slobode izražavanja i medija?

- Koje oblike može poprimiti cenzura u slučaju javne ili privatne cenzure?
- Jeste li doživjeli neki oblik cenzure ili autocenzure u vlastitom životu?
- Zašto je sloboda mišljenja, tiska i medija tako važna?
- Što se može učiniti za bolju zaštitu tih sloboda?
- Postoje li osobe ili institucije koje se ne smije kritizirati?
- Bi li određeni oblici cenzure trebali biti dozvoljeni da bi se čuvalo (demokratsku) stabilnost, mir među vjerama, međuetničko povjerenje itd?

Metodički prijedlozi:

Što pozornije odaberete naslovnice, življa će biti igra i rasprava. Najprije odlučite hoćete li odabrati lokalne ili međunarodne novine. Neka budu s ilustracijama i po mogućnosti pisane stilom koje privlači pozornost.

Poticaj za varijacije:

Koristite novinske članke s fotografijama. Odvojite sliku od naslova i pustite sudionike da pogode koja slika pripada kojem članku. Uključite ih u raspravu.

IV. DIO: NASTAVAK

Mnoge lokalne radio ili TV postaje imaju komunikacijske grupe za vlastiti program emitiranja. Radite na grupnom projektu da biste istražili i proizveli emisiju o pitanjima koja ih zanimaju. Koristite se naslovom kao “Misli globalno, djeluj lokalno” i sl.

Srodna prava/daljnja područja istraživanja:

Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na razvoj, život i zdravlje, pravo na privatnost.

II. AKTIVNOST: Utjecaj Interneta

I. DIO: UVOD

Ova aktivnost uključuje rad u malim grupama i plenarne rasprave za analizu pozitivnih i negativnih aspekata korištenja Interneta, njegove implikacije na slobodu izražavanja te izazove za budućnost Interneta.

Vrsta aktivnosti: rasprava

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O RASPRAVI

Ciljevi i zadaci:

- Podići svijest o utjecaju Interneta na pristup informacijama diljem svijeta
- Prepoznati utjecaj Interneta na ljudska prava
- Istražiti fenomen Interneta

Ciljna grupa: mladi i odrasli

Veličina / organizacije grupe: bilo koja

Trajanje: oko 45 minuta

Priprema:

primjerci letka (vidjeti dolje)

Materijali:

primjerci letka, ploča s blokovima

Potrebne vještine:

analitičke vještine, izražavanje različitog mišljenja, razvijanje vještina timskog rada

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O RASPRAVI

Uvod u temu:

Predstavite aktivnost počevši od nekih općih

znanja, dajte grupi nekoliko temeljnih podataka o Internetu, kao što je izloženo u modulu; zamolite ih da porazgovaraju u parovima o vlastitim iskustvima s Internetom i o prednostima i nedostacima korištenja/nekorištenja. Neka to traje oko 10 minuta.

Proces rasprave:

Podijelite prethodno pripremljene letke. Na osnovi toga raspravite o utjecaju Interneta, njegovim nedostacima, ali i prednostima, postavljajući sljedeća pitanja:

- Znaju li sudionici o kršenjima ljudskih prava putem Interneta (kao što je dječja pornografija, kibernetički kriminal)?
- Zašto ta kršenja sve više utječu na društvo?
- Kako može pridonijeti Internet da bi se spriječilo takve stvari?

Neka jedan ili dva sudionika napišu ključne pojmove na ploči s blokovima.

Povratna informacija:

Počnite s tim što su sudionici naučili o Internetu.

- Koliko ljudi već znaju o Internetu? Kako ga koriste? Zašto ga koriste? Pogledajte koje ste prednosti popisali na ploči s blokovima.

- Pretežu li prednosti korištenja Interneta nad nedostacima?
- Što bi trebalo učiniti da se uklone nedostaci?

Metodički prijedlozi:

Prije nego počnete aktivnost, procijenite koliko su sudionici upoznati s Internetom tako da prema tome možete podesiti razinu i pristup. Za povratni učinak dobro se usredotočiti na globalna jednako kao i na lokalna pitanja pristupa novim informacijskim tehnologijama, tako da osigurate da se čuje glas onih koji nemaju uopće pristup Internetu ili imaju teškoća u pristupu.

Upute za izmjene:

“Internet za ljudska prava” može biti varijacija ili sljedeća aktivnost. Prikupite informacije o različitim organizacijama za ljudska prava na međunarodnoj i/ili lokalnoj razini. Ako imate pristup Internetu, otiskajte njihove web-stanice i podijelite primjerke. Pitajte sudionike jesu li im poznate te organizacije. Usporedite njihove aktivnosti i njihovo promicanje putem Interneta. Na osnovi toga raspravite o najvažnijim prednostima ili uporabama Interneta za promicanje ljudskih prava.

IV. DIO: NASTAVAK

Potaknite sudionike da posjete web-stranice organizacija za ljudska prava. Tada mogu nastaviti promišljati o projektu za

- uporabu dostupnih resursa za podizanje svijesti o pitanjima ljudskih prava u svom susjedstvu,
- stvaranje vlastite web-stranice i povezivanje s drugim organizacijama za mlade u borbi za određeno ljudsko pravo koje je ugroženo u njihovoj zajednici.

Srodna prava / daljnja područja istraživanja:
Bilo koje ljudsko pravo

IZVOR:
PRILAGOĐENO IZ KOMPASA – PRIRUČNIK O OBRAZOVANJU MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA, NAKLADA VIJEĆA EUROPE: STRASBOURG 2002.

Letak:

Trovanje weba: mržnja online

Internet i osobito WWW dramatično su se razvili od stvaranja *Stormfronta*, prve ekstremističke stranice iz 1995., i njegov rast ne pokazuje znakove jenjavanja. Budući da sve veći broj ljudi koristi Internet, više ih je potencijalno izloženo rastućoj količini nesnošljivosti koja je lako dostupna, stavovi i ponašanje korisnika mogu biti pod jakim utjecajem njegove zlokobne prisutnosti i pod-muklih apela.

Pojava stranica koje propagiraju mržnju sa sadržajima posebno stvorenim od strane ekstremističkih žena i za njih, kao što su 'Njezina rasa' (*Her Race*), 'Žene za arijevisko jedinstvo' (*Women for Aryan Unity*) i Svjetska crkva (*World Church*) od strane Granica žena (*Women's Frontier*), najavljuje novi razvoj mržnje na Internetu. Govoreći i radeći na definiranju njihove vlastite uloge u bijelom rasističkom "pokretu", ove ekstremistice prisvojile su feminističku borbu za žene u svrhu propagiranja podlog širenja nesnošljivosti. Neke omražene žene na webu oponašaju poziciju koju promiču njihovi muški pandani: otpor prema nebijelcima, mijesanjem rasa i bijes na "protubjelačku" kontrolu medija.

S web-stranice *Her Race*, koja je smještena na *Stormfrontu*, dolazi proglas: "Gaia: Majka svijeta". U njemu stoji: "Bijelci se suočavaju s izumiranjem što se više nebijelaca rađa i zauzima našu zemlju." Tvrdi se da "bijelci imaju pravo imati više djece nego nearijevci".

Antisemiti i rasisti nisu jedini koji šire mržnju na Internetu. Isto čine i web-stranice protiv istospolnosti, pobačaja te protuvladini pokreti naoružanih grupa, jednako kao stranice za izradu bombi, koje promiču nasilni ekstremizam svih vrsta.

Suzbijanje ekstremizma na Internetu predstavlja ogromne tehnologijske i pravne teškoće. Čak i kad bi bilo moguće odstraniti spomenute stranice s Interneta, zbog međunarodne prirode ovog medija pravna regulacija doslovno je nemoguća.

IZVOR:
TROVANJE INTERNETA: MRŽNJA ONLINE;
ADL IZVJEŠTAJ O MRŽNJI, EKSTREMIZMU I NASILJU NA INTERNETU; ADL IZDANJE, SAD, 1999.

REFERENCE

Asia-Europe Foundation. 2000. *The Third Informal ASEM Seminar on Human Rights*. Singapore.

Asia Media Information and Communication Centre. 2000. *Media and Human Rights in Asia*. Singapore: AMIC.

Boyle, Kevin. 2000. *Restrictions on the Freedom of Expression*, in: Asia-Europe Foundation (ASEF), *The Third Informal ASEM Seminar on Human Rights*. Singapore, 27-37.

Burnheim, Sally. 1999. *The Right to Communicate – The Internet in Africa*. London: Članak 19.

Carver, Richard. 1995. *Who Rules the Airwaves – Broadcasting in Africa*. London: Article 19 and Index on Censorship.

Chrétien, Jean-Pierre, i dr 1995. *Rwanda – Les Médias du Génocide*. Paris: Karthala.

Cohen, Stanley. 1995. *Denial and Acknowledgement: The Impact of Information about Human Rights Violations*. Jerusalem: Centre for Human Rights, the Hebrew University of Jerusalem.

Council of Europe. 2002. *Freedom of Expression in Europe, Case law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Strasbourg.

Council of Europe. 2002. *The media in a democratic society: reconciling freedom of expression with the protection of human rights*, Conference. Luxembourg: 30 September – 1 October 2002. Dostupno na adresi: <http://www.coe.int/MediaLuxembourg>.

Emirates Centre for Strategic Studies and Research. 1998. *The Information Revolution and the Arab World – Its Impact on State and Society*. London: I. B. Tauris.

Fallows, James. 1997. *Breaking the News – How the Media Undermined American Democracy*. New York: Vintage.

Freire, Antonio. 1999. *El Kike, la Checchi, La Elvira, El Gonzato y El Malo: La Tevedécada de los Noventa*. Santiago de Chile: Ediciones Eace.

Goff, Peter (ur.). 1999. *The Kosovo News and Propaganda War*. Vienna: International Press Institute.

Gutman, Roy i David Rieff (ur.). 1999. *Crimes of War – What the Public Should Know*. New York: W. W. Norton.

Hammond, Philip i Edward Herman (ur.). 2000. *Degraded Capability – The Media and the Kosovo Crisis*. London: Pluto Press.

Heyns, Christof. 2002. *Civil and political rights in the African Charter*, u: Evans, Malcolm D. i Rachel Murray, *The African Charter on Human and People's Rights, The System in Practice, 1986-2000*. Cambridge University Press, 137-177, 164ff.

Human Rights Watch. 1998. *Los Limites de la Tolerancia: Libertad de Expresión y Debate Público en Chile*, LOM.

International Council on Human Rights Policy. 2002. *Journalism and the challenge of human rights reporting*. Geneva.

Keane, John. 1991. *The Media and Democracy*. Cambridge: Polity Press.

Lenkova, Mariana (ur.). 1998. *Hate Speech in the Balkans*. Athens: International Helsinki Federation.

McRae, Rob. 2001. *Human Security, Connectivity, and the New Global Civil Society*, u: McRae, Rob i Don Hubert (ur.), *Human Security and the New*

Diplomacy. McGill-Queens University Press, 236-249.

Moeller, Susan D. 1999. *Compassion Fatigue – How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*. New York: Routledge.

Nowak, Manfred. 1993. *Commentary on the U.N. Covenant on Civil and Political Rights*. Kehl am Rhein: N. P. Engel.

Pritchard, David (ur.). 2000. *Holding the Media Accountable – Citizens, Ethics and the Law*. Bloomington: Indiana University Press.

Rothberg, Robert I. i Thomas G. Weiss. 1996. *From Massacres to Genocide – The Media, Public Policy, and Humanitarian Crises*, Washington. D. C.: The Brookings Institution Press.

Said, Edward. 1997. *Covering Islam: How the Media and the Experts Determine How We See the Rest of the World*. London: Vintage.

South African Human Rights Commission. 2000. *Faultlines – Inquiry into Racism in the Media*. Johannesburg.

Todorovic, Mirjana. 2003. *Freedom of Expression and the Right to Dignity and Reputation*, u: Todorovic, M. (ur.), *Culture of Human Rights*. Belgrade Human Rights Centre, 161-175.

United Nations Children Fund. 1999. *The Media and Children's Rights – A Practical Introduction for Media Professionals*. London: PressWise, 1999.

Uribe, Hern n. 1999. *La Invisible Mordaza: El Mercado Contra la Prensa*. Chile: Cuarto Proprio.

Welch, Claude E. 1998. *The African Charter and Freedom of Expression in Africa*. Buffalo Human Rights Law Review 4.

White, Aidan. 2002. *Journalism, Civil Liberties and the War on Terrorism, Final Report on The Aftermath of September 11 and the Implications for Journalism and Civil Liberties.* International Federation of Journalists.

DODATNE INFORMACIJE:

Relevant Institutions and Associations/NGOs
African Women's Media Centre:

<http://www.awmc.com>

Asia Media Information and Communication Centre:

<http://www.amic.org.sg>

Crimes of War Project:

<http://www.crimesofwar.org>

International Federation of Journalists:

www.ifj.org

International P.E.N:

www.internatpen.org

International Publishers Association (IPA):

<http://www.ipa-uie.org>

Media Foundation for West Africa:

<http://www.mediafoundationwa.org>

Reporters Without Borders, Annual Report 2002: <http://www.rsf.fr>

South East Europe Media Organization (SEEMO):

<http://www.freemedia.at/seemo>

UNESCO Advisory Group for Press Freedom:

http://www.unesco.org/webworld/fed/temp/communication_democracy/group.htm